

PALMSÖNDAGEN – PASSIONSSÖNDAGEN STILLA VECKAN

ÅRGÅNG B

Evangelium vid palmprocessionen: Mark 11:1-10
(Alternativ läsning årgång B: Joh 12:12-16)

Evangelisternas berättelser om Jesu intåg i Jerusalem är starkt överensstämmande: de små detaljer som skiljer dem åt kompletterar bilden till en övertygande helhet. Jesus väljer att komma till Jerusalem från Olivberget öster om staden. Enligt profeten Sakarja (Sak 14:4; Hes 11:23) ska Herrens dag börja med domen över de fientliga folken, när han kommer från just detta berg och blir kung över hela jorden. Jesus väljer att komma ridande på en åsna, hos Johannes verkar det vara ett spontant beslut (Joh 12:14) medan de tre andra evangelisterna verkar säga att det var planerat och avtalat i förväg (om det nu inte ska uppfattas som ett mirakel att Jesus visste om att en åsna stod redo i byn för dem). Hos Markus och Lukas kräver Jesus att det ska vara en åsna som ännu ingen har suttit på, här måste man tänka på de oanvända djur som fick vara bärare av människors skuld i 4 Mos 19:2 och 5 Mos 21:3 och på de kor som drog hem vagnen med den heliga förbundsarken (tabernaklet) till Israel från filisteerna i 1 Sam 6:7, efter att den hade varit bortrövad en tid. Nu bär ett lastdjur Guds Son som i sin tur har kommit för att bära världens synd på sin rygg (Joh 1: 29, 36).

Herren behöver den ska lärjungarna säga om någon frågar varför de tar åsnan. Detta lastdjur är en bild av kristna som bär ut Jesus till människornas marknader, mötesplatser och agendor, varje kateket eller förälder som förklarar Guds ord, varje kommuniionsutdelare som räcker fram Herrens kropp.

Uttrycket Hosianna betyder Fräls oss! Det är (tillsammans med orden Välsignad han som kommer) hämtat från Ps 118:25-26 och en fast del av judiskt liturgiskt liv och lika fast förankrade i vår mässa.

Första läsningen: Jes 50:4-7 (Jag gömde inte ansiktet när de skymfde mig och spottade på mig)

David tvingades en gång spela vansinnig inför en fientlig kung (1 Sam 21:10-16). Denna självförnedring räddade hans liv. Det var då han skrev han de kända orden: Den rättfärdige drabbas av mycket ont (Ps 34:20). Inga av Gamla förbundets hjältar var fria från lidande. Men varför ska den rättfärdige lida? Gamla testamentet lär oss att vi lider för våra synders skull men också att det finns ett lidande för andra: det tjänar Guds frälsningsplan. Tänk på den rättfärdige Josef, Jakobs son, vars öde ledde till räddning för hans bröder. Jesaja har i sin bok flätat in fyra sånger om ”Guds tjänare” (Jes 42:1-9; 49:1-9; 50:4-9;

52:13-53:12). Dagens läsning ger oss den tredje av dessa. Där hör vi rösten av ”Tjänaren” som vill samla och trösta Gudsfolket. Han själv ska skymfas, ja dödas för att sona allas skuld. ”Tjänaren”, säger Jesaja, bär folkets straff, i ”vårt ställe”, vi ”friköps” (52:3, 9). Gestalten var och är en gåta för judarna. Den syftar på Jesus. Han blev ett eko av det gamla, lyssnande Israel som förde vidare Guds stärkande ord och tog emot spott för det, dvs. de fromma som likt Mose (2 Mos 17:4), Jeremia (Jer 1:18) och Hesekiel (Hes 3:8 f) måste bita ihop (”göra sitt ansikte hårt som flinta”, v. 7) för att stå ut med motgångarna – liksom alla kyrkans martyrer som lidit och lider just nu för sin tro. Jesus är personifieringen av detta trogna Israel, oskyldig lider han för alla skyldiga. Varje steg från Olivberget till Golgata gör ont. Guds Son blir sviken av alla men sviker ingen.

Korset är – som Davids vansinne – en dårskap för världen, men för de kallade, judar som greker, Guds kraft och Guds vishet (jfr 1 Kor 1:18-25).

Andra läsningen: Fil 2:6-11 (Han var lydig, därför har Gud upphöjt honom)

Adam i paradiset räckte begärligt ut sin hand för att roffa åt sig det som enligt ormens lögn skulle göra honom till ”jämlig med Gud” (v. 6, jfr 1 Mos kap 3). Samma orm ville få Jesus i öknen att hävda sin rätt som Guds Son, göra stenar till bröd och sträcka fram handen och äta dem (Luk 4:3) – som en gång Adam. För att lyda Faderns vilja och frälsa oss från den fångenskap under synd och död som vi ärvt och som vi plågas av, gjorde Jesus raka motsatsen: han eftersträvade att vara människa – i kontrast till Adam som eftersträvade att vara gud. Som människa, på Adams och våra vägnar, upphäver han det uppror mot Gud som djävulen anstiftat.

Frälsningen är säkrad: Jesus är nämligen också Gud själv (”han ägde Guds gestalt”, v. 6, jfr Kol 1:15; Heb 1:3; Joh 1:1) – här är det ingen blott ”representant” för Gud som agerar (jfr Jes 63:9). Männkligheten äger nu en broder, en av oss, som med gudomlig styrka kan lyfta alla upp ur dödens trask. Vår skuld saneras av en absolut mäktig kärlek: inget kan mäta sig med den. Gud visar oss att hans eget namn stämmer på denne vår broder, Jesus (v. 9). Den enda passande responsen vi kan ge är total, universell, tacksam tillbedjan (v. 10-11).

Evangelium: VÅR HERRE JESUS KRISTI LIDANDE ENLIGT MARKUS

Årgång B: Mark 14:1 – 15:47 (Kortare alternativ: Mark 15:1-39)

De tre första evangelierna liknar varandra mycket – inte minst i skildringarna av Kristi lidande. Markus version antas vara den äldsta. Jesu ensamhet och utsatthet framträder tydligt. Citaten ur Gamla testamentet visar urkyrkans tidigaste

ansträngningar att finna meningen i Mästarens förnedrande undergång. Höjdpunkten är den romerske officerarens bekännelse: Den mannen måste ha varit Guds son (Mark 15:39). En hedning inser som den förste att Messias skulle komma för att lida och dö för alla. Korset är därmed Jesu kungatron.

Det osyrade brödets högtid (påskan) är den veckolånga festen till minne av hebreernas uttåg ur Egypten (se 2 Mos 12:15-20; 34:18-20; 3 Mos 23:6-14). En gammal judisk tradition förknippar påsknatten med världens skapelse, med bindandet av Isak som Abraham trodde att han måste offra, och med Messias ankomst. Sådana tankar kan ha spelat en roll när Jesus väljer just denna fest som tiden för sin konfrontation med Jerusalem där han kommer att bära sitt kors på samma sätt som Abrahams son Isak bar veden till brännoffret (1 Mos 22:6; Jes 52:13 – 53:12; Matt 10:38; Luk 9:3). I den heliga staden ska Jesus nyskapa mänskligheten genom uppståndelsen (jfr Rom 8:19-20; 2 Kor 5:17; Kol 1:15).

Vi hör i dag även om kvinnan med balsamflaskan. Vi är hemma hos en viss ”Simon den spetälske”. Denne man måste ha botats från sin spetälska, annars kunde han inte vara bland andra människor och ta emot gäster. Lasaros, som Jesus uppväckte från döden, och hans systrar är också där (Joh 12:1-2). En kvinna träder fram (jfr Luk 7:36-50). Johannes säger att hon är Lasaros syster Maria. Varifrån den otroligt dyra balsamflaskan kom vet vi inte (kanske från en rik kvinna som gav bidrag till Jesu rörelse? Jfr Luk 8:2-3). En denar är en vanlig dagslön och krukan har kostat 300 denarer. Den var kanske importerad från Indien, där nardus växer på Himalayas bergsskråningar. Maria slösar allt på Jesus, i kärleksfullt och impulsivt överdåd. Lärjungarna ryter till: skäms de för att Jesus smörjs till kung av en kvinna? Eller tänker de egentligen att pengarna borde användas till vapen (Se Luk 22:38)? De fattiga kan man alltid hjälpa (5 Mos 15:11), och då hjälper man Jesus (Matt 25:35 f). Så säger Jesus, och det vet de redan, precis som vi. Jesus ser Marias handling som en kärleksgärning, en smörjelse inför hans begravning. Hon gör nu i förväg vad de kommer att missa när de alla är på flykt. Hans misshandlade, blodiga kropp kommer att läggas snabbt in i en grav utan den smörjelse man var skyldig att utföra på den.

Helgad varde ditt namn ber vi i Fader vår. Vi önskar att Guds namn ska hållas heligt, att han ska dyrkas, att det ska finnas tro, kyrkor, psalmsång, processioner... Våra förfäder skänkte, som Maria från Betania stora bidrag, till kyrkor och helig konst. Vem gör det i dag? Hon har fått förlåtelse för sina många synder, ty hon har visat stor kärlek (Luk 7:47), säger Jesus om en föraktad kvinna som kysste hans fötter och vars tårar tvättade dem. Vår kommunion i mässan borde vara en sådan kyss.

Se, kärlet brast, och oljan är utgjuten,
dess doft uppfyller världens sorgehus [---]

Vad fröjdfullt överdåd! Låt kärlek tömma
Sin bästa gård för själens höge gäst (Cecilia 277).

En helt annan sorts kyss ska vi strax få höra om, Judaskyssen. Evangelisten Markus närmast skakar på handen av upprördhet när han skriver att Judas var ”en av de tolv”. Sveket är oerhört: Judas var en högt betrodd medarbetare, hade följt Jesus, sett hans under, förstått vem han var. Varför förrådde han Jesus? Johannes anklagelse om girighet och förskingringar räcker knappast som motiv – och hur vet Johannes att det är så, och varför gör Jesus i så fall inget åt saken? Marias slöseri irriterade Judas (Joh 12:5-6): ”Varför informerades inte jag som är kassör om detta köp i förväg?” hör vi honom väsa. Men det kan inte vara allt som störde honom. Var Judas bitter för att Jesus föredrog Petrus som sin närmaste man? Var han besviken för att Jesus och hans ”kampanj” gick snett?

Från Betania går vägen ned mot Kidrondalen till Jerusalem. Trots människomyllret här sista dagen innan påsknatten kan det inte ha varit svårt att upptäcka en man som bar en vattenkruka på huvudet. Sådant gjorde normalt kvinnor. Lärjungarna förberedde allt som behövdes vid påskmåltiden: lammet, bittra örter, grönsaker, vin, vatten, salt, osyrat bröd, mattor på golvet, oljelampor och kuddar att vila på, samt förmodligen särskilda festdräkter. Allt görs i en övervåning som mycket väl kan ha legat på den plats som utpekas i dagens Jerusalem (Cenaklet, nattvardssalen på Sion). Det skulle enligt judisk sed finnas små bågare för var och en, men Jesus verkar ha haft en enda större bågare, för han ber under måltiden alla lärjungarna att dricka ur den (inte ur sina egna). Denna bågare blir alltså en gemenskapssymbol, den är laddad med symbolik. Man måste tänka på en gammaltestamentlig förebild, knuten till Jerusalem, platsen där de är just nu: den gåtfulle prästen Melkisedek som kom till Abraham och frambar bröd och vin (1 Mos 15:18; jfr Hebr 7:1-10). Många på Jesu tid väntade en frälsare från himlen som skulle vara som Melkisedek. När Jesus lyfter kalken och brödet upprepar han denne prästkungs gåva till Abraham, trons fader – han gör därmed apostlarna till trons fäder. Jesus överträffar dock Melkisedek – och med honom alla senare överstepräster som offrat åt Gud – genom att det bröd han frambar är han själv, hans kropp (allt han är och har). Så är han både överstepräst och offergåva. Hans utsaga om vinet som hans blod leder tankarna till Moses instiftande av förbundet med Gud vid Sinai när offerdjurens blod stänktes på folket (2 Mos 24:8) liksom det senare stänktes på altaret i templet i Jerusalem. Men eftersom det nu skulle vara hans eget blod, så innebär det hans död. Därmed är han en ny Mose (5 Mos 18:18) och samtidigt den lidande och frälsande Gudstjänaren, den som profeten Jesaja förutsåg (Jes 53:12). Jesus gör sig även till påsklammet vars blod ströks på dörrarna hos dem som skulle skonas från Guds vrede den allra första påsknatten under befrielsen från Egypten (2 Mos 12:23).

Tillkomme ditt rike. Så lärde Jesus oss att be i Fader vår. Detta rike är på ingång, så mycket förstår lärjungarna i denna allra första mässa. Hela Gamla testamentets längtan ska uppfyllas – men de är också förbluffade: menar Jesus verkligen att han måste dö, på riktigt? Vi ser dem sitta där och se undrande på honom. Så ska det inte bli, Mästare! Här sitter du, omgiven av trogna och tappra män som har lämnat allt för din skull - titta här, våra svärd! Inne i staden har du många sympatisörer, åtminstone bland pilgrimerna. I värsta fall kan vi fly – det har vi lyckats med så många gånger tidigare. Jesus säger, djupt bedrövad: En av er kommer att förråda mig, han som äter med mig (Mark 14:18). Judas reser sig och försvinner. Exakt när under denna påskmåltid sker det? Varken Matteus, Markus eller Lukas anger tidpunkten, vilket är märkligt (jfr Joh 13:18-30). Ingen misstänker heller Judas när det sker – alla är helt fokuserade på Jesu märkliga ord. ”Vi ses senare i kväll i Getsemane” säger Judas kanske. Att alla sedan går dit visar att apostlarna inte hade några onda aningar. De litade på Judas.

Apostlarna har precis deltagit i sin första heliga mässa. I och med uppdraget att de ska upprepa den heliga måltiden är de prästvigda.

Jesus själv vet att Judas har förrått honom. Judas, hans lärjunge genom flera år är nu på motståndarsidan, varje ögonblick kan han återkomma till nattvardsalen med en beväpnad skara. Nu gör Jesus som kung David gjorde den gången hans son Absalom vände Jerusalem emot honom (2 Sam kap. 15 f), han lämnar staden innan det kommer till strid. Judas är som denne Absalom, och han påminner även om Davids rådgivare Achitofel. Det var en klok man (2 Sam 16:23) som hade knuffats åt sidan av Davids spion Hushaj (2 Sam 17:14 – liksom Judas av Petrus?). Achitofel valde att gå över till Absalom liksom Judas nu går till översteprästerne. David gick gråtande uppför Olivberget, barfota och med huvudet övertäckt (2 Sam 15:30). Vid bergets fot ligger Getsemane trädgård. Där stannar Jesus för att be och gråta. Om lärjungarna nu har insett att Judas har förrått Jesus, liksom en gång David blev sviken, så kan de ändå trösta sig med att dessa förrädares onda planer gick om intet. Achitofel hängde sig (2 Sam 17:23), Absalom flydde på en mulåsna men hans huvud fastnade i de täta grenarna i ett träd, och där hängde han tills Davids general jagade tre svärd genom honom (2 Sam 18:9-17). Allt slutade med seger för David, som gjorde come back och slutligen till och med kunde förlåta sina motståndare. Nej, Gud sviker inte sin Messias!

Jesus i Getsemane grips av dödsångest. Han är bedrövad ända till döds – det är ord ur Ps 42:6,12 och Ps 43:5, där den desperate psalmisten försöker intala sig själv mod. Orden får oss även att tänka på profeten Jonas djupt frustrerade tillstånd när Gud inte straffade den syndiga staden Ninive (Job 4:9) och på profeten Elias uppgivenhet när han flydde från kungamakten som utfärdat en dödsdom mot honom (1 Kung 19:4). Det är möjligt att Jesus bad högt, ja ropade

ut sin ångest (Heb 5:7; Joh 12:27). Lärjungarna sov nog inte alla – den unge mannen som sedan flydde naken (Mark 14:51-52) lyssnade möjligen. Var han Markus (eller Johannes), källan till denna episod?

Ske din vilja säger vi i Fader vår, men nog aldrig med den ångest och självövertvinnelse som Jesus här måste ha gjort det. Lukas beskriver Jesu ångest som en idrottsmans fysiska ansträngning, han närmast svettar blod (Luk 22:44). Flera ord är hämtade ur Herrens bön: Abba (Fader) och Jesu önskan att lärjungarna inte utsätts för prövning (Mark 14:38), dvs. att de ska inte ska komma på fall i prövningens stund, vilket är precis den ursprungliga innebörden i vår bön inled oss icke i frestelse. Det dagliga brödet och förlåtelsen för våra skulder är tematiskt etablerade i eukaristin (Matt 26:26-28). Så berör vår viktigaste bön, Fader vår, hela det fasanfulla dygnet där frälsningen förvärvades åt världen.

Hela vägen från Getsemane till Kajafas hus är Jesus bunden och mycket hårt bevakad. Man måste ha fruktat fritagningsförsök från anhängarnas sida: många galileiska pilgrimer kunde slå till var som helst i mörkret. Man drog iväg med Jesus snabbt och hårdhänt, täckte honom troligen med en säck som måste ha gjort det svårt för honom att gå utan att falla och slå sig på de steniga, ojämna vägarna och trapporna uppför Sionberget. Petrus följde efter, nog inte ensam, med ett virrvarr av tankar: Vi kanske kan befria Jesus. Gud kommer inte att svika Messias! Vad som än händer vill Petrus vara där. Han har inte glömt sitt löfte att vara beredd att till och med gå i fängelse och döden med Jesus (Luk 22:33).

Översteprästen måste ha ett bevis mot den anklagade, det är ju redan bestämt att Jesus ska dö. Därför frågar han Jesus rent ut om han är Messias, Guds son. Hade Jesus nu haft en försvarsadvokat, då hade denne kanske valt en försiktig, diplomatisk utläggning som kunde ge Jesus ett mildare straff eller få honom att framstå som sinnesrubbad. Men Jesus har inte kommit för att kompromissa, han svarar djupt allvarligt och med stor myndighet JA på frågan och skärper sedan påståendet genom att identifiera sig med Människosonen, den himmelska gestalt som profeten Daniel såg (Dan 7:13 f) och som av Gud får all makt, ära och herravälde. Därmed ställer sig Jesus långt över Kajafas, ty mot Människosonen själv väger en despotisk jordisk överstepräst inte mycket. Kajafas ser hädelse (blasfemi) i Jesu bekännelse och vill ha Jesus dömd enligt 3 Mos 24:10-23. Om någon smädade Guds namn förväntades varje from jude riva sönder sina kläder i förtvivlan. Det gör Kajafas här. Alla närvarande fick nu döma; det gjorde de en i taget, de yngsta först. De skulle var och en säga att den anklagade antingen skulle ”till döden” eller ”till livet”. Rådet ställde sig bakom sin ledare.

Misshandeln börjar omedelbart, ty en hädare har ingen rätt till human behandling, ansåg man. Jesus som nyligen botade en blind man med sitt spott (Joh 9:6-7) får nu ögonbindel och man spottar honom i ansiktet. Det här njuter de av, de skrattar och vill få Jesus att ”profetera” medan de slår honom utan att han kan se varifrån slagen kommer. Jesus ber förmodligen i sitt hjärta ständigt för dessa sina bröder.

Petrus är modig, han kommer så nära förhörssalen han kan utan att direkt träda in. I översteprästens residens vet alla om att den farlige sektledaren har fångats, och där härskar en triumferande, glad stämning. Man ser på Petrus ansikte att han inte delar glädjen, han sticker ut, och det är då som han känns igen. Petrus förnekelse är total, den upprepas tre gånger och bekräftas med en svordom. Att kyrkans förste och störste ledare på så sätt svek Herren var en pinsam sanning för urkyrkan. Hade Petrus inte själv insisterat på att det var så det gick till, då hade episoden troligen aldrig hamnat i Nya testamentet utan i den kollektiva glömskans förlåtelse. Den förste påvens svek var en skam, men också en tröst för de kristna som under följande seklers förföljelser förnekade sin tro. Katolska kyrkan kunde aldrig bli oförsonlig mot sina svaga medlemmar. De fick återupptas i kyrkan efter en tid av botgöring. Varje gång vi lämnar biktstolen, åter i vänskap med Gud, så vet vi att han har tagit oss tillbaka, som engång Petrus.

Pilatus var vid påsken i Jerusalem med sina trupper för att säkra lugnet när folkmassorna strömmade till festen. Pilatus första fråga till Jesus är politisk: Är du Messias? (= tänker du ta makten?). Jesu svar är svårt att tolka. Det kan översättas både som ja och nej eller som en fråga: ”Säger du det?” Pilatus är förvånad men inte speciellt oroad över denne ”terrorist” – hans säkerhetstjänst vet tydligen att det rör sig om en i romarnas ögon harmlös predikant, en ”drömmare” som bara har irriterat tempelarikratin med profetior och symboliska aktioner (Mark 15:10).

Jesu medtävlare om den i Mark 15:6 nämnda påskamnestin, Jesus Barabbas, är en mördare och upprorsman (Matt 27:16). Namnet betyder ironiskt nog ”Jesus, faderns son” och det gav säkert tillfälle till skratt. Händelsen illustrerar övertydligt vad det vill säga att Jesus dör i syndares ställe. Att Jesus ställs mot Barabbas måste betyda att han inte längre är bara misstänkt utan faktiskt redan dömd av Pilatus, även om det inte sägs tydligt i texten. Barabbas hade inget att förlora och har säkert jublat. Han kan ha levt länge nog till att delta i judiska upproret mot Rom på 60-talet e.Kr. Om hans öde vet vi inget.

Jungfru Maria nämns inte i Markus passionsberättelse, men hon måste ha stått där i mängden. Hon led obeskrivligt, hennes förtvivlan går inte att föreställa sig.

Nu gick Symeons profetia i uppfyllelse: Marias hjärta slets sönder av ondskans svärd (Luk 2:35).

Jesus ikläds som hån en ”kungamantel” och får en törnekrona pressad över huvudet. Han är blodig över hela kroppen från misshandeln. Romarna brukade förödmjuka kungar som de hade besegrat. I deras ögon är denne kung ett skämt – men aldrig förr och senare har de fått plåga en större kung än denne! Vi får tänka oss Jesus darrande, bedjande, frysande, rädd i denna stund, kanske liggande på marken, ihopkrupen – som krigsfångar i vår tid vilkas förnedrande behandling har avslöjats genom bilder på internet. Bakom evangeliernas rader hör vi förövarna skratta, vi ser dem berusa sig och avlösa varandra.

Det var viktigt för Jesu judiska motståndare att han korsfästes och inte bara stenades. När han hängde död där kunde de ”bevisa” att han inte hade Gud bakom sig. Det heter ju i Mose lag: Den som hängs upp är förbannad av Gud (5 Mos 21:23; jfr Gal 3:13; 2 Kor 5:21). Jesu namn skulle för alla tider förknippas med korsets skam (jfr Hebr 12:2). Att korsets tecken skulle bli vår stolthet visste de inte (Gal 6:14; jfr Rom 5:1-11; 2 Kor 10:17).

Den dömde skulle till varning för alla bära sitt kors genom de mest trafikerade gatorna (i praktiken bar man tvärbjälken, som vägde 20-50 kg). Det är som sagt svårt att inte tänka på Abrahams son, Isak, som fick bära den ved som Abraham tänkte offra honom på (1 Mos 22:6). Jesus, utmattad av tortyren, klarade inte detta ensam. Han föll säkert flera gånger innan den ansvarige officeren avbröt processionen och tog tag i en förbipasserande vars namn Markus ger oss: Simon från Kyrene, ”far till Alexandros och Rufus” (Mark 15:21). Att namnen hamnade i berättelsen tyder på att de senare anslöt sig till kyrkan.

Simon bär, eller släpar, den hala, blodsölade träbjälken vidare tillsammans med Jesus. En extremt obehaglig uppgift. Från husens tak har många skrattat åt den förbipasserande duon och de två andra dömda som också bar sina kors. Man har kastat avfall eller avföring på dem.

Jesu korsfästelse berättas med många hänvisningar till Ps 22. Denna psalm, liksom psalm 31, har Jesus troligen bett på korset. Urkyrkan kände igen och tolkade hela Golgotahändelsen med hjälp av dem. En avskyvärd scen: de tre männen hölls fast, de hörde varandras gråt och skrik och var nu helt hjälplösa, utlämnade åt soldater som skulle spika fast deras händer och fötter, som vore de inte människor längre utan föremål. De darrade av rädsla eller stod stela av skräck tills det blev deras tur och bödlarna sträckte ut armarna på dem för att tvinga ner dem på den hårda och kalla klippan. Förmodligen var de nakna och kröp ihop för att dölja sin blygd, de kanske inte kunde hålla sig och skrattades ut för det. Hamrandet tog sin tid: 30-40 slag med släggan behövdes nog för var och

en av de långa, tjocka spikarna. De tre lyftes eller hissades upp – vem kan fatta vilka smärtor detta medförde.

Där står korsen på kullen. På håll ser de ut som tre träd. Ett makabert skådespel i världens ögon – en uppenbarelse av Guds härlighet för den troende. Mitt i trädgården stod Livets träd – så var det i Paradiset (1 Mos 2:9). Jesu kors är trädet vars blad, den heliga kommunionen, är läkemedel för folken (Upp 22:2). Hans kärlek planterar rakt framför oss det evighetsträd som vi miste tillgång till genom vår synd. Porten till paradiset står öppen, ja den är sönderslagen. Där är Guds lamm som tar bort världens synd (Joh 1:29). Tacksamma, med en klump i magen, faller vi på knä.

MÅNDAGEN I STILLA VECKAN

Första läsningen: **Jes 42:1-7** (*Han skall inte skria eller ropa*)

Första läsningen igår på palmsöndagen var den tredje av profeten Jesajas fyra ”sånger om Guds tjänare”. I dag får vi en del av den första sången. Sångerna är som fönster till evangelierna, där vi tydligt ser Jesu ansikte. Denna sista vecka i fastan när Jesus står inför världens offentlighet, följer vi honom med extra uppmärksamhet. Vi minns hur allt började: vid dopet i Jordan där Jesus fick Faderns bekräftelse att han var just den utvalde Guds tjänare som Jesaja förutsagt (Luk 3:22). V. 2-3 ger oss en bild av Messias som kontrast till alla starka, hänsynslösa och självhävdande militära härskare. I Guds rike härskar ingen farao, ingen Nebukadnessar, ingen Kyros. Här härskar – och segrar – mildhetens kraft:

*Han ropar inte, han höjer inte rösten,
hans stämma hörs inte på gatorna.
Det knäckta strået bryter han inte av,
den tynande lågan släcker han inte.
Trofast skall han föra ut rätten.*

Människor vars hopp lätt släcks hjälps inte av hårdhet och vapen. Jesu rike är inte politiskt. Det verkar tyst, i trohet, på lång sikt, liksom vatten: mjukt men oerhört starkt, som droppar som urholkar sten och skänker liv.

Evangelium: **Joh 12:1-11** (*Hon har sparat sin balsam till min begravningsdag*)

Varför kör Judas över denna kvinna så hårt och fördömande? För att pengar till allmosor slösas bort eller för att han vill ha pengarna för sig själv? Vi känner de två systrarna Maria och Marta från Luk 10:38-42. Precis som då är det Marta

som betjänar Jesus. Maria *satte sig vid Herrens fötter och lyssnade till hans ord* (Luk 10:39). Nu – inför Jesu avgörande konfrontationen med Jerusalem – smörjer Maria dessa fötter med sin finaste balsam. *När kungen ligger på sin bädd sprider min nardus sin doft* heter det i Höga visan (1:12) – boken med den kärlekspoesi som beskriver förhållandet mellan Gud och hans folk. Den ivriga lärjungen Maria hyllar sin Mästare och Herre med överflödande omsorg. Parallellen i Höga visan antyder att hon i själva verket ville smörja Jesus till kung. Det var kanske det som irriterade Judas mest: ”En kvinna? Så här får det inte gå till!”

Maria från Betania säger inte ett ord. Hon är som synderskan i Luk 7:36 f som vätte Jesu fötter med sina tårar. Kanske anar hon som Jesus att långfredagen närmar sig. Denna vecka är *stilla* veckan. Vi ska som denna Maria stanna tysta hos Jesus, ge honom vår ömhet och ivrigt tacka honom för allt, även om andra kring oss tycker att vi överdriver.

Du smörjer mitt huvud med olja och fyller min bägare till brädden (Ps 23:5).
--

TISDAGEN I STILLA VECKAN

Första läsningen: **Jes 49:1-6** (*Jag vill sätta dig till ett ljus för hednafolken*)

Detta är en del av den *andra sången om Guds tjänare*, i vilken Jesaja profeterade om den frälsare som skulle komma. Den första sången fick vi en del av igår och den tredje i söndags. Jesus vet att han är den frälsare som Jesaja såg framför sig. Han kunde fullt och helt leva sig in i gudstjänarens inre kamp mot sin egen besvikelse och uppgivenhet (v. 4). Jesus vet att Gud ska visa sin *härlighet* genom hans mödor (v. 3). Människosonen förhärligar Gud genom att ta lidandet på sig och kommer själv att förhärligas av Gud (se dagens evangelium). Jesus fick med sitt namn sin livsuppgift redan när han låg i sin moders sköte (v. 1; jfr Matt 1:21). Gudstjänaren kallas – precis som en gång patriarken Jakob, folkets stamfader – för ”Israel” i v. 3 (jfr 1 Mos 32:28). Men han ska samtidigt samla ”Israel” hos Gud (v. 5-6). Messias personifierar *det som avsågs med Israel*, ett folk som är förenat med Gud i kärlek och lydnad. Men det är bara början. Jesus blir *Guds frälsning för hednafolken* (v. 6). **Det sanna Israel** som Gud vill grunda (kyrkan) ska inte finnas till för sin egen skull. Det vill bringa ”upprättelse” och ”ljus” åt andra folkslag. Det skärmar inte av sig i en nationell ideologi – en varning till Guds folk i länder där nästan alla är kristna och kyrkan riskerar bli en nationalkyrka. Jesus gick sin död till mötes, medveten om att Gud ville göra honom till ”ljuset för folken”. Uppståndelsen och kyrkans grundande bevisar att han fick rätt.

Evangelium: **Joh 13:21-33, 36-38** (*En av er kommer att förråda mig*)

Vi är vid nattvarden, den sista måltiden, skärtorsdags kväll. Jesus har precis tvättat lärjungarnas fötter. Judas förräderi och Petrus förnekelse är nära. Jesus är skakad i sitt innersta – orden får oss att tänka på Ps 42, en bön av en förtvivlad människa som känner sig övergiven av Gud. Petrus vill veta vem som kommer att förråda mästaren men vågar inte fråga själv. Frågan är livsfarlig – vad gör de med den som Jesus utpekar? Vi får inte glömma att de är beväpnade (Luk 22:38) och nervösa p.g.a. det farliga läget. Att Jesus doppar ett bröd och räcker det till Judas är normalt ett tecken på vänskap. Lärjungarna verkar missuppfatta det som ett hedersuppdrag: att inhandla festmaten eller att ge allmosor (jfr striden i Joh 12:5). Judas tar emot vänskapstecknet – brödet – men i sitt hjärta är han fiende till Jesus. Denna falskhet får honom att likna *lögnens fader* (Joh 8:44), och nu styrs hans handlingar helt av Satans hat mot Guds Son (v. 27). Jesus visste det och det gjorde ont: *Också min vän som jag litade på och som delade mitt bröd, han trampar på mig* (Ps 41:10). Det är svårt att inte tänka på vår **kommunion**. En del av oss sviker Jesus direkt efter mässan genom medveten falskhet (förräderi), andra genom feghet (förnekelse). Stackars Petrus säger sitt *Quo vadis, Domine?* ("Vart går du, Herre?" v. 36). En dag ska han, som gammal, upprepa frågan när Kristus visar sig för honom utanför Rom. Då kommer han att ge sitt liv för den som gav sitt liv för honom (Joh 21:18-19).

Du har drivit bort mina vänner... mina förtrogna tar du ifrån mig (Ps 88:19).

ONSDAGEN I STILLA VECKAN

Första läsningen: **Jes 50:4-9a** (*Jag dolde inte mitt ansikte mot smädelse och spott*)

Vi är på väg mot Golgota. **Världen håller på att avvisa, förråda, svika, krossa Guds Son!** Man vill döda den man behöver mest. Hur kan fromma människor som känner profeten Jesajas texter utan och innan undgå att se Jesu ansikte i den *lidande gudstjänaren*, som Jesaja förutsade skulle komma och lära folket Guds vilja? Jesajas fyra sånger om honom är rena porträtt av Jesus (Jes 42:1-9; 49:1-9; 50:4-9; 52:13 – 53:12).

Vi läser idag – som i söndags – ur den tredje av dessa sånger. Gudstjänaren hämtar kraft varje morgon genom sina samtal med Gud, där han är helt öppen för vad Gud säger. Hans tunga förmedlar direkt vad han hör – det är tröstande, stärkande ord. Han är säker i sin sak. Inte ens de ondas misshandel kan ta det inre lugnet och beslutsamheten ifrån honom. Han möter dem med öppen panna, ser dem i ögonen, sårbar men oövervinnligt fast i sin goda vilja. Jesus är precis

så – han bevarar sin värdighet även om man gör allt för att förnedra och håna honom.

Det gör ont i själen att bli spottad på och smäddad av det folk man älskar. Vill du följa Jesus på nära håll kommer du att smaka något av det som drabbade honom. Varje morgon behöver du hämta kraft i Guds ord för att klara det.

Evangelium: **Matt 26:14-25** (*Ve den människa genom vilken Människosonen blir förrådd*)

Judas verkar i hemlighet för att få Jesus utlämnad åt överstepräster. Jesus vet om det – Matteus säger oss inte hur Jesus har fått den informationen, men Jesus vet alltså vad som pågår. Ändå låter han Judas vara med om den viktiga påskmåltiden, där han ligger till bords med lärjungarna, instiftar eukaristin och symboliskt tvättar lärjungarnas fötter – även Judas fötter! Det måste ha varit svårt för Jesus att bevara denna hemlighet hela kvällen utan att säga något. Slutligen blir det för mycket: *En av er skall förråda mig* (v. 21). Varför säger Jesus inte namnet direkt – han vet det ju? Fruktade Jesus att de andra lärjungarna skulle döda Judas? Deras liv hängde på en skör tråd om Jesus blev förrådd! Jesus låter förräderiet ske. Judas får friheten att begå en oändligt stor synd. Gud stoppar honom inte.

Det är en förvirrad situation. Judas ger sig av, ut i mörkret, och ingen förstår varför (Joh 13:28-29). Eukaristins natt blir ondskans natt. Judas tar på sig Adams roll vid syndafallet, följer ormens röst, upproret, falskspelet inför Gud. Jesu hjärta blöder för Judas – och för oss. Det gör ont att inse att man själv har en judassida i sitt hjärta.

Natten kommer, då ingen kan arbeta (Joh 9:4).

SKÄRTORSDAGEN

Första läsningen: **2 Mos 12:1-8, 11-14** (*Påskhögtiden instiftas*)

Faraos folk tvingades av Gud att frige de hebreiska slaverna. Priset som ”herrefolket” fick betala för att komma till insikt var stort. Så blir det när Gud störtar *härskare från deras troner och upphöjer de ringa* (Luk 1:52). Påsklammets blod stryks på dörrposter och tvärbjälkar på slavernas hus (v. 7). Herren kommer att gå förbi dessa hus och skona dem när han ser lammets blod (ordet ”påsk” betyder ”gå förbi”). Varför? Gud behöver inget tecken för att se vilka som bor i vilka hus. Tecknet ges *för Gudsfolkets skull*. Det ska senare känna igen **Guds lamm som borttar världens synd**. Världen fick på Golgota se

korsets pelare och tvärbjälke rödmålade av Jesu blod. Den vidriga avrättningen kommer *från Guds sida* att förvandlas till ett befrielsestecken från syndens slaveri – för dem som vågar tro det! Denna nya exodus var redan förebådad av profeterna. Gud sa till Hesekiel: *Gå genom staden, genom Jerusalem... och rita ett tecken i pannan på dem som suckar och stönar över alla de vidrigheter som bedrivs där* (Hes 9:4). Gudsriket tillhör dem som sörjer över det moraliska förfallet och hungrar efter rättfärdighet (Matt 5:4, 6). Vi går med Jesus in i *hans* påsk. Där är han själv brödet och lammet som äts i hast (v. 11; jfr Joh 6:35 f). De beska örterna är hans bittra lidande (v. 8). De räddade slavarna är **vi som tror**.

Andra läsningen: **1 Kor 11:23-26** (*Var gång ni äter det brödet och dricker den bägaren förkunnar ni Herrens död*)

Traditionen om hur det exakt gick till på Skärtorsdagens kväll när Jesus instiftade eukaristins sakrament har Paulus ”från Herren”, vilket bör betyda från urkyrkans trostradition (jfr 1 Kor 11:2). Paulus vet att han är förpliktad att hålla sig till Jesu egna formuleringar, även om han har rätt att kommentera ibland (jfr t.ex. 1 Kor 7:25). Aposteln understryker identiteten mellan Jesu eukaristi och *vår* (v. 26).

Evangelium: **Joh 13:1-15** (*Han älskade dem intill slutet*)

En modern politisk rådgivare skulle ha skakat på huvudet: Jesus ger ju upp! Kungen abdikerar! Han ska dö snart, säger han, och instiftar en kult av sitt ”kött och blod”! Han ställer sig *under* sina närmaste män genom att tvätta deras fötter som en *slav*. Med den attityden blir det ingen framgång! Så resonerade förmodligen också Judas.

Judas drog konsekvensen och sålde föraktfullt sin herre till priset för en slav som man ”råkat” döda (2 Mos 21:32). Guds Son *avstod från allt och antog en tjänares gestalt ... och var lydig ända till döden, döden på ett kors* (Fil 2:7-8). *Den som vill vara den förste bland er skall vara de andras slav* (Matt 20:27). *Jag är mitt ibland er som er tjänare* (Luk 22:27). Jesus på knä för sina lärjungar, med handduken kring livet och tvättfatet framför sig visar **meningen med eukaristin**: vi ska, som Jesus, ge av oss själva i tjänst för andra, bli bröd. Detta är den enda sanna religionen. Den behagar Gud och består inför hans dom. Den motsvarar **Guds generösa attityd mot oss**.

LÅNGFREDAGEN

Första läsningen: **Jes 52:13 – 53:12** (*Han blev pinad för våra brott*)

Gud lovade profeten Jesaja något som den helige mannen knappast själv förstod: det skulle komma en vanställd men segrande Gudstjänare som får alla att häpna. Denne Messias undergång blir i Guds ögon en **seger** (52:13; 53:10-12). En lidande frälsare är INTE vad människor förväntar sig. Folk och kungar *ser något de aldrig har hört talas om, bevittnar något de aldrig anat* (v. 15). Jesus på korset betraktades hatiskt av översteprästernas folk och personer som gick förbi. Han hånadades genom Pilatus ironiska skylt ovanför hans huvud. Han föraktades av alla – han var *utan värde i våra ögon* (v. 3). De första kristna kände igen sin korsfäste Mästare fullkomligt i Jesajas profetior. Beskrivningen passade exakt in på Jesus och hans lidande. Så blev texten central i förkunnelsen. Den citeras ofta i Nya testamentet (t.ex. Matt 8:17; Mark 14:23-24; Luk 22:19; Joh 1:29; Apg 8:32 f; 1 Kor 15:3; 2 Kor 5:21; Gal 3:13).

Gudstjänaren delar sitt förtryckta folks plågor, men lider också *för* folket, i dess ställe, som botgöring för dess synd (v. 8). Jesaja skiljer ut honom från folket genom att ständigt betona att han led **för oss** ("vi" och "vår" ställs i motsats till "honom" 14 gånger). Han led för "sitt folks brott" (v. 8). I dagens gudstjänst går vi fram och hyllar korset – kanske med tunga steg, i medvetenhet om vår synd. Vi tror på den där förbluffande, osannolika, underliga **Sanningen** som hänger där och som vi **behöver** för att leva: att vi kan vara älskade av Gud och förlättna trots vår synd. Att vi är *Kain* men ändå älskade av Gud trots att vi har mördat *Abel*, vår bror (1 Mos 4:1-16). Att de armar som vi med våld har sträckt ut och spikat på korset kommer att få liv igen och sträckas fram för att omfamna oss. Att verkligen inse detta och inte gråta är svårt.

Andra läsningen: **Heb 4:14-16, 5:7-9** (*Han lärde sig lyda genom att lida*)

Det är viktigt att inte missuppfatta denna läsning. Jesus var *lydig intill döden, döden på ett kors* (Fil 2:8). Han gjorde alltid Faderns vilja (Joh 5:19, 30; 6:38), det var inget han behövde lära sig. Men *vi* behöver lära oss det och ofta nog måste vi ta oss genom vanda, ångest, förvirring och smärta innan vi är mogna för det. Denna svaghet är ingen synd utan just svaghet och den ville Jesus dela med oss. I hans dödsångest i Getsemane ekar *vår* dödsångest. Han dör för att döden är *vårt* öde. Jesus vill att vi ska veta att han gått före oss och berett oss evig frälsning (v. 9). Därför hyllar vi korset. I vår dödsstund bör det hänga framför oss – **vårt enda hopp**.

Evangelium: VÅR HERRE JESU KRISTI LIDANDE ENLIGT JOHANNES

Joh 18:1 – 19:42

På palmsöndagen hör vi den långa passionshistorien så som den bevarats åt oss i Matteus, Markus och Lukas evangelier. Idag förs vi till Herrens kors av

ögonvittnet, den helige Johannes, ”den lärjunge som Jesus älskade” (Joh 13:23; 19:26; 20:2; 21:7, 20, 24). Hans berättelse liknar de andras men är mer personligt färgad och har detaljer som vi bara känner till genom honom. Här bara några:

- Vi får höra om flera hundra romerska soldater (= en kohort), den judiska tempelvakten samt en sorts hemliga agenter knutna till översteprästerna. De kommer till trädgården där Jesus och apostlarna är. De har utan tvivel genast omringat den och avskurit alla flyktvägar. Soldaterna är utrustade för en stor aktion. Tydligen ska alla misstänkta gripas eller nedkämpas ifall det kommer till motstånd.

- Vad som ska hända med Jesus är redan bestämt, men bevisläget mot honom är inte det bästa. Hannas vill ha information av Jesus om hans lära och om lärjungarna (viktigast är nog om det finns stöd bland inflytelserika personer i Jerusalem). Han behöver tydligen material till den efterföljande rättegången. Det blir en kort och hård konfrontation mellan honom och Jesus. Den anklagade kräver respekt för en grundläggande rättighet: att man frågar vittnen och inte bara honom själv (18:21). Men en ”hädare”, vem han än är, har ingen rätt till human behandling (5 Mos 13:6-11): Jesus får en örfil för sitt modiga svar. Jesus vänder *inte* andra kinden till (Matt 5:39) utan kräver återigen respekt för vanliga rättsprinciper: *Har jag sagt något som var fel, så säg vad det var. Men om jag har rätt, varför slår du mig?* (v. 23).

- Pilatus framstår som svag och ohederlig. Han tvingas släppa den farlige Barabbas. Om kejsaren får veta detta! Den ende moraliske segraren är den dömda – syndabocken som bär allas skuld med sig upp till Golgota. *Där är Guds lamm som tar bort världens synd* (Joh 1:29).

- Johannes utelämnar mycket som de övriga evangelisterna fäster vikt vid, men i motsats till de många som flydde från Jesus står Johannes själv kvar under korset, helt nära, med **Jungfru Maria** och ett par kvinnor till. Jesus agerar nu till skydd för sin mor enligt fjärde Guds bud (2 Mos 20:12). Han som vill att vi ger våra gamla föräldrar vad vi är skyldiga dem (Mark 7:10-13) vill inte lämna henne utan stöd. Johannes, den älskade lärjungen, ska ta hand om Maria (Jesus utgår ifrån att inga andra barn finns där att ta hand om henne). Därför ska nu Johannes, säger Jesus, i sin tur betrakta Maria som sin egen mor. Så blir det (v. 27). I Johannes evangelium är detta den sista befallning som Jesus ger i sitt offentliga liv. Liksom vid det första tecknet han gjorde inför världen – vinundret i Kana (Joh 2:1-12) – spelar Maria en nyckelroll. Så inramas början och slutet på Jesu offentliga verksamhet av den Moder han här ger åt Johannes.

- *Jesus som törstar* mötte vi redan i början av Johannes evangelium, vid mötet med den samariska kvinnan vid Jakobs brunn. Som människa gjorde han sig beroende av andra människor. Men det *levande vatten* som Jesus talade till kvinnan om ger ingen ny törst. Det kommer från Gud och är den helige Andes liv i oss, ett *flöde som ger evigt liv* (Joh 4:13-14; jfr 7:39). När Jesus nu säger ”Det är fullbordat” (dvs. frälsningsverket är avslutat) dör han och överlämnar *sin ande* (19:30) – vi ska här tänka på Jesu levande vatten, det ”flöde” som släcker *vår* törst – Den helige andes verkan i oss, vetskapen att vi är älskade, trots vår synd.

- Ur Jesu öppnade sida flyter *blod och vatten* (19:34). Denna observation är så viktig för författaren/redaktörerna av evangeliet att den styrks med en högtidlig försäkran om att ögonvittnet själv har sett det och vittnat om det, att han talar sant och själv vet att han talar sant. På liknande sätt avslutas hela boken (Joh 20:31; 21:24). Blodet och vattnet tillmäts högsta betydelse – de är bokens höjdpunkt, evangeliet i miniformat. För Johannes är det självklart att Jesus är **det nya templet**. Bilden förutsätts som känd av läsarna i Joh 2:21 (jfr Upp 21:22; 1 Kor 3:16 f; 6:19; 2 Kor 6:16). Ur detta tempels sida tränger **vatten** fram. Johannes vill få oss att tänka på profeten Hesekiels vision om *tempelkällan*: en gång ska vatten flöda från templets högra sida (Hes kap 47). Hesekiels syn av det kommande templet är inspirerad av paradiset geografiskt, med dess livgivande floder (1 Mos kap 2), och samma bild återkommer i Uppenbarelseboken (kap. 22). Jesu död blir det nya paradiset början.

- Både Johannes evangelium och brev är skrivna för att fasthålla att Jesus, Guds Son, verkligen var människa och dog en människas död. Guds son är ingen abstrakt princip utan han döptes verkligen i Jordan och dog verkligen, blodigt, på korset för oss (= ”han kom genom vatten och blod”). Så är även vårt **dop** och vår **eukaristi**, det vi idag kallar för kyrkans grundläggande sakrament, verkliga fysiska möten med Gud genom **Anden**. Jesu död blir kyrkans liv, dopvattnet och det eukaristiska blodet konstituerar kyrkan. Båda *renar oss från all synd* (1 Joh 1:7).

- Johannes – som överlevde Paulus med flera decennier – bör också ha känt till Paulus lära om Jesus som *den nye Adam* (Rom 5:12 f) – om den nu kommer från Paulus och inte är ännu äldre! – och bilden av Kristi kärlek till kyrkan som en parallell till det jordiska äktenskapet (Ef 5:28-32). Kyrkan är Kristi brud liksom Eva var Adams. Jesus dör på en fredag och på den allra första fredagen (”sjätte dagen”) lät Gud Adam ”sövas ner” (en bild av döden) och öppnade hans sida och tog ifrån honom det revben av vilket han bildade Eva (1 Mos 2:18-24). På ett liknande sätt får nu den nye Adam en brud, ty dopet och eukaristin (vattnet och blodet) är det ”material” som hon, hans kyrka, byggs av.

Dagens långa läsning är djup, både mänskligt och teologiskt. Den har dramatik, detaljrikedom och övertygande karaktärer – som ögonvittnens berättelser brukar ha.

PÅSKAFTON – LÖRDAGEN I STILLA VECKAN

Denna dag är det inte tillåtet att fira mässan. Man firar bara tidebönerna.

Altaret är avklätt. Tabernaklet är tomt. Kyrkan är som en övergiven sal.

Bara döende personer får ta emot kommunionen.

Denna dag var Kristus i dödsriket, vars portar han krossade. Det betyder att han öppnade vägen till frälsning även för alla de rättfärdiga som dött före honom, ända tillbaka till mänsklighetens början (Adam och Eva).

Det är fastetidens sista dag. Lyckades du fasta i år? Spillde du tiden på annat? Glöm det – det är mindre viktigt nu. Något större är på gång, mäktigare än allt vad vi kan göra eller misslyckas med.

Vi vakar. Vi inväntar påsknattens jubel. Det är gott att hoppas i stillhet på hjälp från Herren (Klag 3:26).

*Jag har alltid haft Herren för mina ögon,
han står vid min sida för att jag inte skall vackla.
Därför fröjdar sig mitt hjärta och jublar min tunga,
ja, än mer: min kropp skall få vila med förtröstan.
Ty du skall inte lämna min själ i dödsriket
eller låta din helige möta förgängelsen.
Du har visat mig livets vägar.
Du skall uppfylla mig med glädje
när jag får se ditt ansikte.*

(Apg 2:25-28; jfr Ps 16:8-11)